

**ยุทธศาสตร์พัฒนาการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และติดตามเด็ก
และเยาวชนที่กระทำความผิด ศาลเยาวชนและครอบครัว
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน**

**Strategies for Developing of Resolving, Rehabilitating and
Following up Juvenile offenders, Juvenile and Family court,
The Upper Northeastern Region**

นภกช ด่านวิบูลย์¹ ประจัญ กิ่งมิ่งแฮ² กฤตติกา แสนโกชนวิ³ และ อนุชา นิลประพันธ์⁴

^{1,2,3}หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา

^{1,2,3}มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

⁴มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างยุทธศาสตร์พัฒนาการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดศาลเยาวชนและครอบครัวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา แบ่งเป็น 4 ระยะ ระยะที่ 1 ศึกษาปัญหาโดยการสำรวจความคิดเห็นสภาพปัญหาการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดศาลเยาวชนและครอบครัว กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ผู้พิพากษา ผู้พิพากษสมทบ ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กนักเรียนจิตวิทยา จำนวน 175 คน และ การศึกษาพหุกรณี จากศาลเยาวชนและครอบครัววัดและชุมชนดีเด่น ระยะที่ 2 สร้างและพัฒนายุทธศาสตร์โดย การประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 คน และประเมินยุทธศาสตร์ด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 คน เลือกแบบเจาะจง ระยะที่ 3 ทดลองใช้ยุทธศาสตร์

กับศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดหนองบัวลำภู ประชากรได้แก่ ผู้พิพากษา หัวหน้าศาล ผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบ ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก นักจิตวิทยา ผู้ปกครองเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด และเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ระยะที่ 4 การประเมินมาตรฐานยุทธศาสตร์ 4 ด้านได้แก่ ด้านอรรถประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้อง ทำการสอบถามกับผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบ นักจิตวิทยา ผู้อำนวยการสถานพินิจ รวม 24 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัญหาการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและการติดตามเด็กและเยาวชนอยู่ในระดับมาก 2. ยุทธศาสตร์ที่ได้ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์คือ 1) การสร้างเสริมความรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด 2) การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนกระทำความผิดโดยความร่วมมือของเครือข่ายสังคม 3) การติดตามและประเมินผลเด็กและเยาวชนก่อนและหลังตัดสินคดี และ 4) การเตรียมความพร้อมเพื่อส่งมอบตัวเด็กและเยาวชนกลับคืนสู่ครอบครัวและชุมชนซึ่งมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับมาก 3. ผลการทดลองใช้ยุทธศาสตร์พบว่าผู้มีส่วนได้เสียได้รับผลเป็นที่น่าพอใจในระดับมากเป็นไปตามเกณฑ์ตัวชี้วัดในแต่ละยุทธศาสตร์และโครงการ 4. ยุทธศาสตร์มีความเป็นประโยชน์ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก

คำสำคัญ : ยุทธศาสตร์พัฒนาการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดศาลเยาวชนและครอบครัว ยุทธศาสตร์

Abstract

This Research and Development aimed to create a development strategies for resolving, rehabilitating and following up juvenile offenders Juvenile and Family court, The Upper Northeastern Region. Divided into four phases, Phase 1; was to survey 175 sampling with Superior Court Judges, Judges, Associate Judges, directors of community home and Psychologists in The Upper Northeastern Region, and use multiple cases studied in the best practice of resolving, rehabilitating and following up juvenile offenders with Juvenile and Family Court, Community and Temple. Phase 2; to create and develop the strategies by 10 expert group meeting and 9 expert evaluating using purposive sampling. Phase 3; to try out the strategies in Nongbualumphoo Juvenile and Family Court, The sample groups are Superior Court Judge, Judge, Associate Judge, Director of Community Home, Psychologist, The parents and Juvenile offenders and Phase 4; to evaluating the strategies base on 4 evaluations standard Performance set up by Utility, Feasibility, Propriety, and Accuracy standard. The Participants were 3 judges, 19 associate judges, 1 psychologist and 1director of community home. The research Findings were;

1. Problems of resolving, rehabilitating and following up are in high level
2. Strategies were founded in 4 strategies; 1) Enhancing the knowledge of those whose involved in Resolving, Rehabilitating and Following up Juvenile offenders 2) Resolving, Rehabilitating and Following up Juvenile offenders by cooperation of the social network 3) Monitoring and evaluation of juvenile before and after justice and 4) Preparedness for children back to families and communities. 3. The results of the implementation of the strategic using were at the high level satisfaction and pass the evaluation in all project according to the indicators of all strategies.

and 4. The evaluation of Utility, Feasibility, Propriety, and Accuracy standard evaluation were high level.

Keywords : Strategies for Developing of Resolving, Rehabilitating and Following up Juvenile offenders, Juvenile and Family court, Strategies

บทนำ

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนได้ก่อเกิดจากแนวคิดของผู้รู้ทางด้านกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในอดีตที่มองว่า เด็กเป็นผู้ที่มีความอ่อนไหวทางอารมณ์ อ่อนด้อยประสบการณ์ต่อความรู้สึกผิดชอบชั่วดี จึงถูกครอบงำทางความคิดจากบุคคลอื่นได้ง่ายกว่าผู้ใหญ่ การที่เด็กและเยาวชนเข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทางอาญา เนื่องมาจากการกระทำจากตนเองที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ และเกิดจากการชักจูงหรือครอบงำจากบุคคลอื่นที่ปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนอย่างไม่เหมาะสม การกระทำความผิดต่าง ๆ เหล่านี้รัฐบาลจึงมองเห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนที่รัฐต้องเข้าไปแทรกแซงอำนาจปกครองเด็กและเยาวชนของพ่อแม่โดยรัฐแสดงบทบาทเป็นเสมือนพ่อแม่ก่อนที่จะเขาเหล่านั้นจะได้รับผลที่ร้ายแรงมากขึ้น (อภิรติ โพธิ์พร้อม, 2554) โดยรัฐได้พยายามพิจารณาถึงประโยชน์สูงสุดที่เด็กและเยาวชนจะได้รับเป็นอันดับแรก เพื่อการอบรมเลี้ยงดูและปรับปรุงแก้ไข บำบัดฟื้นฟูและติดตามเด็กและเยาวชนมากกว่าที่จะลงโทษ ทั้งนี้เพื่อที่จะทำให้เด็กและเยาวชนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ (วัชรภรณ์ พิมพ์จุฬา, 2547) การนำกระบวนการยุติธรรมชุมชนมาใช้ ภายใต้ความเชื่อที่ว่าทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจะทำให้กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดกลับคืนสู่ชุมชนภายหลังจากการแก้ไขและฟื้นฟูเรียบร้อยแล้วสอดคล้องกับแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2555-2559 ซึ่งเป็นแผนยุทธศาสตร์ที่จัดทำขึ้นตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2550 เพื่อเป็นกรอบแนวคิดของการพัฒนาเด็กและเยาวชนในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 มีเป้าหมายหลัก

ให้เด็กและเยาวชนมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต มีความแข็งแรงทางด้านร่างกายและจิตใจ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสำนึกความเป็นพลเมืองดี กล้าคิด กล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ตามวิถีประชาธิปไตยอย่างมีความสุขในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม (คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ, 2554)

ด้วยเหตุผลในเชิงนโยบายและแนวคิดที่จะพัฒนากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ตามกฎแห่งกรุงปักกิ่ง ปี พ.ศ.2528 และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ปี พ.ศ.2532 (อภิรดี โพธิ์พร้อม, 2554) ส่งผลให้บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมพยายามที่จะนำวิธีการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและติดตามเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมมาเป็นทางเลือกในการใช้เป็นเครื่องมือแก้ไขเด็กและเยาวชน (Alternative Dispute Resolution: ADR) ด้วยวิธีการตีความบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดมาตรการแก้ไขเด็กและเยาวชนโดยไม่ต้องฟ้องคดีตาม (มาตรา 63) และบทบัญญัติที่กำหนดมาตรการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนโดยยังไม่มีคำพิพากษาคตาม (มาตรา 95) ให้มีความหมายกว้างออกไป เพื่อที่จะได้นำแนวคิดสากลมาใช้ให้เกิดประโยชน์ แก่เด็กและเยาวชน ในขณะที่ วันชัย รุจนวงศ์ และคณะ (2549) ยังได้รายงานผลการวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมในด้านการแก้ไขบำบัด ฟื้นฟู และติดตามเด็กที่กระทำความผิดในประเทศไทยว่านับตั้งแต่มีการก่อเกิดกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2495 จนถึงปี พ.ศ. 2538 ยังไม่มีการประยุกต์หรือพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดและหลังจากกระบวนการยุติธรรมหรือหลังพ้นผิดให้เป็นแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 (วันชัย รุจนวงศ์ และคณะ, 2549) ไม่ได้ระบุหรือกำหนดรายละเอียดแนวปฏิบัติการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด จนส่งผลให้กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ศาลเยาวชนและครอบครัวไม่บรรลุผลสำเร็จ ยิ่งกว่านั้นสถานการณ์เกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนยังมีจำนวนมากและทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น ตลอดจนการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนหลังจากกระบวนการยุติธรรมหรือหลังพ้นผิดเพิ่มขึ้นเช่นกัน

ในทำนองเดียวกันกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของศาลเยาวชนและครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 12 จังหวัด ซึ่งได้แก่กาฬสินธุ์ขอนแก่น มหาสารคาม มุกดาหาร นครพนม หนองคาย หนองบัวลำภู ร้อยเอ็ด เลย บึงกาฬ สกลนคร และอุดรธานี ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของ 4 หน่วยงานหลักเช่นเดียวกับส่วนกลาง ซึ่งประกอบด้วย 1) กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน 2) กรมคุมประพฤติ 3) ศาลเยาวชนและครอบครัว และ 4) โรงพยาบาลตุลาการเฉลิมพระเกียรติโดยทั้ง 4 หน่วยงานควรมีการทำงานร่วมกันและเชื่อมโยงต่อกันและกัน แต่ในทางปฏิบัติแล้วยังพบปัญหาและข้อจำกัดหลายประการจนทำให้การดำเนินงานไม่ประสบผลสำเร็จดังในรายงานการวิจัยหลายฉบับ เช่น ในรายงานการวิจัยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (2549 : 62) ; วันชัย รุจนวงศ์ และคณะ (2549 : 331-332) และสถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ (2556 : 165 - 166) ได้ชี้ให้เห็นว่าปัญหาการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ไม่มีความแตกต่างกันในทั้ง 4 หน่วยงาน ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักเพราะมีการดำเนินงานต่างคนต่างทำ บ้างยึดนโยบายผู้บริหารที่แตกต่างกันไป มีการทำงานซ้ำซ้อน ยิ่งกว่านั้นโปรแกรมของเครื่องมือแก้ไขบำบัด ฟื้นฟู และติดตาม ยังไม่มีประสิทธิภาพและขาดความน่าเชื่อถือ กอปรกับขีดความสามารถของเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบยังมีความเข้าใจและทักษะไม่เพียงพอที่จะใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการได้มาซึ่งข้อมูลจากเด็กและเยาวชน ที่จะนำไปสู่การพิจารณาคัดกรองจำแนกประเภทความผิดเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและติดตามพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนหลังจากกระบวนการยุติธรรมหรือหลังพ้นผิดเพื่อป้องกัน การกระทำผิดซ้ำยังขาดประสิทธิภาพ

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าวมาแล้วข้างต้นผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้พิพากษาสมทบของศาลเยาวชนและครอบครัว จึงสนใจที่จะทำการวิจัยเพื่อค้นหาปัญหาการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ศาลเยาวชนและครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน แล้วยนำมาสร้างและพัฒนายุทธศาสตร์พัฒนาการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ต่อจากนั้นจะนำยุทธศาสตร์ที่พัฒนาแล้วไปทดลองใช้กับศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีระดับปัญหา

การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนซึ่งมีระดับปัญหาการกระทำผิดซ้ำสูงเมื่อเทียบกับขนาดของศาล โดยมีการประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้ก่อนทดลองใช้ หลังการทดลองใช้มีการประเมินผลตามเกณฑ์ตัวชี้วัดในแต่ละยุทธศาสตร์และโครงการก่อนนำไปใช้จริงผู้วิจัยจะทำการประเมินในด้านความเป็นประโยชน์ความเป็นไปได้ความเหมาะสมและความคุ้มค่าและสุดท้ายผู้วิจัยจะจัดทำเป็นคู่มือการใช้ยุทธศาสตร์โดยมีความคาดหวังว่าผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นรูปธรรมในเชิงปฏิบัติให้แก่ศาลเยาวชนและครอบครัวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนซึ่งสามารถวัดได้จากจำนวนการกระทำความผิดและการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนลดลงหรือหมดไปอันเป็นเป้าหมายสำคัญตามเจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัว กระทรวงยุติธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดศาลเยาวชนและครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน
2. เพื่อสร้างและพัฒนายุทธศาสตร์พัฒนาการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และติดตามเด็กและเยาวชน ที่กระทำความผิด ศาลเยาวชนและครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน
3. เพื่อทดลองใช้ยุทธศาสตร์พัฒนาการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และติดตามเด็กและเยาวชน ที่กระทำความผิด ศาลเยาวชนและครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน
4. เพื่อประเมินผลยุทธศาสตร์พัฒนาการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดศาลเยาวชนและครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

กรอบแนวคิดของการวิจัย (Conceptual Framework)

ผู้วิจัยศึกษาภายใต้กรอบนโยบายและแนวคิดยุทธศาสตร์พัฒนาการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูและติดตามเด็กและเยาวชน การศึกษาสภาพเศรษฐกิจสังคมการเมืองและสิ่งแวดล้อมโดยรวมของสังคม โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา วิเคราะห์แนวคิด

ทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และองค์ ประกอบของยุทธศาสตร์พัฒนาการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และติดตามของเด็กและเยาวชนที่ กระทำความผิด ศาลเยาวชนและครอบครัว จากบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ภายในศาลเยาวชนและครอบครัว อาทิ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบ นักจิตวิทยา เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในกระบวนการ ยุติธรรมและผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายชุมชน อาทิพ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน กลุ่มสหวิชาชีพ ครุฑนักวิชาการอิสระ และองค์กรอิสระที่เกี่ยวกับเด็ก และเยาวชน ดำเนินการร่างยุทธศาสตร์เชิงทฤษฎีและแนวทางพัฒนายุทธศาสตร์ เชิงปฏิบัติ จากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มี 4 ด้านที่ 1 ด้านพัฒนา ความรู้บุคลากร ด้านที่ 2 ด้านพัฒนาการแก้ไข บำบัด และฟื้นฟู ร่วมกับชุมชนเครือข่าย ด้านที่ 3 ด้านพัฒนาการติดตามเด็กและเยาวชน ด้านที่ 4 ด้านการเตรียมพร้อมก่อน กลับสู่ครอบครัวและชุมชน การกำหนดโครงการและกิจกรรมในการทดลอง และ วิธีการประเมินผลเพื่อพัฒนาหรือปรับปรุงยุทธศาสตร์ฯ บริบทของกระบวนการ ยุติธรรมศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อให้บุคลากรของศาลและบุคลากรเครือข่าย ได้รับการพัฒนาใน ด้านความรู้ และ ทักษะในการแก้ไข บำบัดฟื้นฟูและติดตามเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิดและมีคู่มือการใช้ยุทธศาสตร์ฯตามกรอบมาตรฐาน ตามมาตรา 95 และตามเกณฑ์ขั้นต่ำของ สหประชาชาติและส่งผลให้ เด็กและเยาวชน มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ การทวนกลับมากระทำความผิดซ้ำลดลง หรือไม่มี ชุมชน สังคม มีความสงบสุขเพิ่มขึ้น

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ระยะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาปัญหาการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและติดตามเด็กและเยาวชน ที่กระทำความผิดศาลเยาวชนและครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจความคิดเห็นเพื่อศึกษาปัญหาการแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูและติดตามเด็กและเยาวชน ที่กระทำความผิดศาลเยาวชนและครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประชากร ได้แก่ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล จำนวน 12 คน ผู้พิพากษา จำนวน 35 คน ผู้พิพากษาสมทบ จำนวน 241 คน ผู้อำนวยการสถานพินิจ และคุ้มครองเด็ก จำนวน 12 คน นักจิตวิทยา จำนวน 12 คน รวมทั้งสิ้น 312 คน

กลุ่มตัวอย่างใช้ตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 43) จำนวน 175 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาพหุกรณี จากศาลเยาวชนและครอบครัว วัดและชุมชนดีเด่น (Best Practice) เกี่ยวกับการแก้ไข บำบัด ฟันฟู และติดตาม เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ให้ได้ข้อมูลปัญหาและแนวทางการแก้ไขเพื่อนำไปร่างเป็นยุทธศาสตร์พัฒนาการแก้ไข บำบัดฟันฟูและติดตาม เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ศาลเยาวชนและครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ระยะที่ 2 เพื่อสร้างและพัฒนายุทธศาสตร์พัฒนาการแก้ไขบำบัดฟันฟู และติดตามเด็กและเยาวชน ที่กระทำความผิด ขั้นตอนที่ 1 การประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Expert Group Meeting) ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ 1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งได้แก่ ผู้พิพากษา จำนวน 1 คน ผู้พิพากษาสมทบ จำนวน 2 คน ผู้อำนวยการสถานพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชน จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการศาลเยาวชนและครอบครัว จำนวน 1 คน นักจิตวิทยาจำนวน 1 คน รวม 6 คน 2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญภายนอกศาลเยาวชน และครอบครัว ซึ่งได้แก่ นักวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 1 คน นักวิชาการอิสระ จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรม จำนวน 1 คน และเจ้าหน้าที่องค์กรด้านเด็กและเยาวชน จำนวน 1 คน รวม 4 คน รวมทั้งสิ้น 10 คน ขั้นตอนที่ 2 การประเมินยุทธศาสตร์ด้านความเหมาะสม และเป็นไปได้ กลุ่มผู้ประเมิน ได้แก่ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล จำนวน 1 คน ผู้พิพากษา จำนวน 2 คน ผู้พิพากษาสมทบ จำนวน 2 คน ผู้อำนวยการศาลเยาวชนและครอบครัว จำนวน 1 คน นักจิตวิทยาจำนวน 1 คน ผู้อำนวยการสถานพินิจ จำนวน 1 คน นักวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 9 คน

ระยะที่ 3 การวิจัยระยะนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยจะนำยุทธศาสตร์พัฒนา การแก้ไข บำบัด ฟันฟู และติดตาม เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ศาลเยาวชนและครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ที่พัฒนาแล้วจาก ระยะที่ 2 ไปทดลองใช้กับศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดหนองบัวลำภู ใช้เวลาทดลอง 3 เดือน

การวิจัยระยะที่ 4 มุ่งประเมินผลยุทธศาสตร์พัฒนาการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดศาลเยาวชนและครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน เพื่อพิจารณาคุณภาพของยุทธศาสตร์ ซึ่งยึดเกณฑ์มาตรฐานของการประเมิน 4 ด้านได้แก่ มาตรฐานด้านอรรถประโยชน์ (Utility Standard) มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standard) มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standard) และมาตรฐานด้านความถูกต้อง (Accuracy Standard) โดยทำการสอบถามกับผู้พิพากษา 3 คน ผู้พิพากษาสมทบ รวม 19 คน นักจิตวิทยา 1 คน ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน 1 คน รวมทั้งสิ้น 24 คน

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาการวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์พัฒนาการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ศาลเยาวชนและครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่า

1. ปัญหาการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดศาลเยาวชนและครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.65, S.D.=1.02$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อยได้แก่ ด้านปัญหาการติดตามเด็กและเยาวชนหลังกระบวนการยุติธรรมหรือหลังพ้นผิด ศาลเยาวชนและครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ($\bar{X}=3.78, S.D.=1.01$) ด้านปัญหาการแก้ไข บำบัดและฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ศาลเยาวชนและครอบครัว ($\bar{X}=3.56, S.D.=1.05$) และด้านความรู้ทั่วไป ($\bar{X}=3.66, S.D.=1.01$) จากการสอบถามความคิดเห็นของผู้พิพากษาหัวหน้าศาล จำนวน 12 คน ผู้พิพากษาจำนวน 35 คน ผู้พิพากษาสมทบจำนวน 241 คน ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กจำนวน 12 คน นักจิตวิทยาจำนวน 12 คน รวมทั้งสิ้น 312 คน

2. สร้างและพัฒนายุทธศาสตร์พัฒนาการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ศาลเยาวชนและครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน เพื่อให้ได้ยุทธศาสตร์และคู่มือประกอบยุทธศาสตร์พัฒนาการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ศาลเยาวชน

และครอบครัวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยจัดประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Expert Group Meeting) ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งได้แก่ ผู้พิพากษา จำนวน 1 คน ผู้พิพากษาสมทบ จำนวน 2 คน ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการศาลเยาวชนและครอบครัว จำนวน 1 คน นักจิตวิทยา จำนวน 1 คน รวม 6 คน 2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญภายนอกศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งได้แก่ นักวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 1 คน นักวิชาการอิสระ จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรม จำนวน 1 คน และเจ้าหน้าที่องค์กรด้านเด็กและเยาวชน จำนวน 1 คน รวม 4 คน รวมทั้งสิ้น 10 คน เมื่อได้ร่างยุทธศาสตร์และคู่มือแล้วดำเนินการประเมินยุทธศาสตร์พัฒนาการแก้ไข บำบัด พิ้นฟู และติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ศาลเยาวชนและครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน เพื่อดำเนินการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างยุทธศาสตร์และคู่มือฯ เพื่อกำหนดเป็นกรอบในการนำเสนอในคู่มือประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างเสริมความรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ยุทธศาสตร์ที่ 2 การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนกระทำความผิดโดยความร่วมมือของเครือข่ายสังคม ยุทธศาสตร์ที่ 3 การติดตามและประเมินผลเด็กและเยาวชนก่อนและหลังตัดสินคดี และ ยุทธศาสตร์ที่ 4 การเตรียมความพร้อมเพื่อส่งมอบตัวเด็กและเยาวชนกลับคืนสู่ครอบครัวและชุมชน

3. ผลการทดลองใช้ยุทธศาสตร์พัฒนาการแก้ไข บำบัด พิ้นฟู และติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดศาลเยาวชนและครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่า ผู้มีส่วนได้เสียได้รับผลเป็นที่น่าพอใจในระดับมากตามวัตถุประสงค์และเกณฑ์ตัวชี้วัดในแต่ละยุทธศาสตร์และโครงการ อาทิเช่น

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การเตรียมความพร้อมเพื่อส่งมอบตัวเด็กและเยาวชนกลับคืนสู่ครอบครัวและชุมชนตัวชี้วัด

เป้าประสงค์ : มีการเตรียมความพร้อมเพื่อส่งมอบตัวเด็กและเยาวชนที่มีคุณภาพกลับคืนสู่ครอบครัวและชุมชน ผู้วิจัยได้ดำเนินโครงการเตรียมพร้อมก่อนปล่อยเยาวชนคุณภาพสู่ครอบครัวและชุมชน วัดลู่ประสงค์ 1. เพื่อเตรียมตัวเยาวชน

ก่อนปล่อย ให้มีคุณภาพทั้งทางกาย จิตใจ และสังคม กรณีศึกษา 1.ชื่อผู้ต้องหา : ****นาย เอ**** อายุ 17 ปี 11 เดือน เรื่อง : มีไว้ครอบครองซึ่งวัตถุเสพติด บันทึกการให้คำปรึกษา 1. ประเด็นปัญหาที่กระทำผิดจาก การคบเพื่อน เพื่อนและครู ที่โรงเรียนมีการเสพและจำหน่ายยาเสพติด และมีการชักชวนเพื่อนให้ไปที่พักเพื่อเสพ ครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่ลองเสพ รู้สึกผิดเมื่อถูกจับกุม และไม่กล้าที่จะทำอีก เชิด สงสารพ่อแม่ ที่ต้องมาวุ่นวายเมื่อถูกจับ พฤติกรรมเสี่ยง เยาวชน คบเพื่อนไม่ดี สภาพแวดล้อมในโรงเรียนไม่ดี 2. สรุปผลและข้อเสนอแนะของผู้ให้คำปรึกษาเยาวชนกระทำผิดครั้งแรก โดยไม่เจตนา ได้อบรมในเรื่องการคบเพื่อน ความเสี่ยงและกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดต่าง ๆ รวมถึงสาเหตุของการกระทำความผิดเพื่อที่เยาวชนจะได้ระมัดระวัง ป้องกันแก้ไขไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำอีก เยาวชนรู้สำนึกผิด และพร้อมเข้าร่วมกิจกรรมที่ศาลจัดขึ้นตามความเหมาะสม 3. แนวทางในการช่วยเหลือ แก้ไข บำบัดฟื้นฟูให้ผู้ปกครองดูแลเข้มงวดขึ้น ให้เวลากับเด็กและสอบถามสถานการณ์ในโรงเรียน ให้เยาวชนงัดดีมีสร้างดอกเหี่ยวเตรียในเวลากลางคืน บริการสังคม 24 ชม. วัดใกล้บ้าน ที่ศาลติดตามดูแลได้ให้เยาวชนเข้าร่วมโครงการ บรรยายกฎหมาย และ โครงการเกี่ยวกับการคบเพื่อนให้เยาวชนส่งใบแจ้งผลการศึกษาให้ศาลเป็นระยะ ๆ

ผลที่ได้รับ 1) เด็กและเยาวชนที่เตรียมตัวปล่อยได้เข้าร่วมโครงการ 100 % และ 2) เด็กและเยาวชน รวมถึงครอบครัวและชุมชนมีความพึงพอใจ ร้อยละ 80 ขึ้นไป

4. ยุทธศาสตร์พัฒนาการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และติดตามเด็กและเยาวชน ที่กระทำความผิดศาลเยาวชนและครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนมี ความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องในระดับมาก ตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินทั้ง 4 ด้าน ดังแสดงในตาราง 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของยุทธศาสตร์พัฒนาการแก้ไข บำบัด ฟันฟู และติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดศาลเยาวชนและครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

รูปแบบการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านความเป็นประโยชน์	4.37	.66	มาก
ด้านความเป็นไปได้	4.11	.85	มาก
ด้านความเหมาะสม	4.18	.88	มาก
ด้านความถูกต้อง	4.06	.92	มาก
โดยรวม	4.19	.76	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่าผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบ นักจิตวิทยา และเจ้าหน้าที่นำคุมประพฤติโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$) และด้านทั้ง 4 ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปน้อย คือ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นประโยชน์และ ด้านความถูกต้อง ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์พัฒนาการแก้ไข บำบัด ฟันฟู และติดตามเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิดศาลเยาวชนและครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีประเด็นที่น่าสนใจที่นำมาอภิปราย 3 ประเด็น ดังนี้

1. สภาพปัญหาการแก้ไข บำบัด ฟันฟู และติดตามเด็กและเยาวชน

ที่กระทำความผิดศาลเยาวชนและครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.65, S.D. = 1.02$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการติดตามเด็ก และเยาวชนหลังกระบวนการยุติธรรมหรือหลังพ้นผิด ศาลเยาวชนและครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ($\bar{X} = 3.78, S.D. = 1.01$) ด้านการแก้ไข

บำบัดและฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ศาลเยาวชนและครอบครัว ($\bar{X}=3.56, S.D.=1.05$) และในด้านความรู้ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ($\bar{X}=3.66, S.D.=1.01$) ข้อเสนอในการสัมภาษณ์พหุกรณี ศาล วัต และชุมชนดีเด่น ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดพบว่า ปัญหาสำคัญที่ทำให้ เด็กและเยาวชนกระทำความผิดได้แก่ สภาพ เศรษฐกิจและสังคม ครอบครัวควรมีการดูแลเอาใจใส่ให้เหมาะสมตามวัย สังคมหรือชุมชนควรช่วยกันดูแลสอดส่อง การป้องกันเด็กและเยาวชนกระทำความผิดและกระทำผิดซ้ำควรให้เด็กและเยาวชนใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ให้เด็กและเยาวชนมีกิจกรรมยามว่างที่เป็นประโยชน์ เช่น การเล่นกีฬา การปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ ช่วยเหลือครอบครัวในการทำงานบ้านและการประกอบอาชีพ ซึ่งจะมีประโยชน์ในการดำรงชีวิตอยู่ของเด็กเยาวชนและครอบครัว มีการพัฒนาเด็กและเยาวชนทั้งในด้านการศึกษา และฝึกอาชีพ ฝึกให้เด็กและเยาวชนมีจิตสำนึก มีความรับผิดชอบ ต่อตนครอบครัวและชุมชน การมีแบบอย่างที่ดีแก่เด็กและสังคม มีบุคคลต้นแบบในอุดมคติ การประสานเครือข่ายครอบครัว ชุมชน วัต โรงเรียน เพื่อการร่วมแก้ปัญหาแก่เด็กและเยาวชน และมีการติดตามประเมินเด็กและเยาวชนร่วมกันเป็นต้น

2. เมื่อดำเนินรวบรวมสารสนเทศทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจนได้ ยุทธศาสตร์ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ศาลเยาวชนและครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 4 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างเสริมความรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ยุทธศาสตร์ที่ 2 การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนกระทำความผิดโดยความร่วมมือของเครือข่ายสังคม ยุทธศาสตร์ที่ 3 การติดตามและประเมินผลเด็กและเยาวชน ก่อนและหลังตัดสินใจตัดสินคดี และ ยุทธศาสตร์ที่ 4 การเตรียมความพร้อมเพื่อส่งมอบตัวเด็กและเยาวชนกลับคืนสู่ครอบครัวและชุมชน สำหรับการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์ในการวิจัยระยะนี้พบว่า อยู่ในระดับมากทั้งสองด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ 4.24 และ 4.22 ตามลำดับ เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย มาตรา 132 กำหนดว่า เมื่อพิจารณาคดีเสร็จ ยังให้ออกาสเด็กแก้ไขและ

เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ก่อนการพิพากษา จากนั้นจึงพิจารณาว่าผลเป็นอย่างไร ถ้าเด็กสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ดี ศาลอาจยุติคดีตามมาตรา 133 ได้ ยิ่งกว่านั้น กรณีศาลพิพากษายกฟ้องปล่อยเด็กกลับบ้าน ศาลสามารถกำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติตามมาตรา 128 (6) ซึ่งกำหนดไว้ว่า ให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดได้ ซึ่งถือเป็นเงื่อนไขคุมประพฤติประเภทหนึ่ง การดำเนินการต่าง ๆ จำเป็นต้องมีเครือข่ายมาช่วยเหลือประสานการทำงาน ซึ่งในขณะนี้ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางกำลังประสานขอความร่วมมือไปยังเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อจะมาช่วยดำเนินกิจกรรม อาทิเช่น การประสานกับกรมการศาสนาจัดกิจกรรมค่ายคุณธรรมจริยธรรมขึ้น ในปีงบประมาณ 2555 ได้กำหนดสถานที่จัดกิจกรรมตามภาคต่าง ๆ ไว้เรียบร้อยแล้ว หน้าที่ของศาลคือการส่งเด็กและเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรม แต่ละภาคกำหนดให้ส่งเด็กภาคละ 50 คน และผู้ปกครอง 50 คน รวมทั้งสิ้น 100 คน ซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนที่ถูกส่งมาจากศูนย์ให้คำปรึกษา เพื่อไปเข้าร่วมกิจกรรมเป็นเวลา 4 วัน กิจกรรมดังกล่าวนี้ กรมการศาสนาให้ความอนุเคราะห์งบประมาณวิทยากร และการจัดการต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่า การดำเนินงานด้านเด็กและเยาวชนมีหน่วยงานและบุคคลากรต่าง ๆ เป็นจำนวนมากที่ประสงค์จะให้ความร่วมมือ นอกจากนี้แล้วยังมีเครือข่ายอื่น ๆ เช่น กรุงเทพมหานคร ในกรณีที่มิได้จัดกระทำความผิดเล็กน้อยถูกส่งมาที่ศาล แต่เด็กไม่มีผู้ปกครอง และไม่มีใครมาขอประกันตัว ไม่ทราบว่าจะส่งมอบเด็กให้ใคร แม้ไม่ต้องการนำตัวเด็กส่งไปยังสถานพินิจ แต่ปัญหาคือว่ายังไม่มีสถานที่อื่นจะนำตัวเด็กส่งต่อ ขณะนี้ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางได้ประสานกับกรุงเทพมหานคร เพื่อขอความร่วมมือให้กรุงเทพมหานครสร้างบ้านพักฉุกเฉิน เพื่อเป็นสถานที่ส่งตัวเด็กในกรณีดังกล่าวต่อไป และได้เสนอคณะกรรมการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กแห่งชาติ ขอให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ช่วยจัดทำบ้านพักฉุกเฉินให้แก่เด็กในต่างจังหวัด เครือข่ายที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ชุมชน เนื่องจากเวลาที่เด็กกระทำความผิดก็ทำในชุมชน ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนก็คือชุมชน เมื่อเราส่งเด็กกลับเด็กก็จะกลับไปอยู่ในชุมชนเดิม และอาจกลับไปก่อความเดือดร้อนให้แก่ชุมชนได้อีก แม้ว่าเด็กได้รับการแก้ไขบำบัดแล้ว แต่ถ้ากลับไปอยู่ในชุมชนที่ไม่มีความเรียบร้อยก็อาจก่อให้เกิดปัญหาได้อีก เพราะฉะนั้นชุมชนจึงนับว่าเป็นเครือข่ายที่มีความสำคัญ

หากชุมชนสามารถรับผิดชอบในการดูแลสมาชิกของชุมชนเองได้ จะเป็นการแก้ไขที่ยั่งยืน ดังนั้น ศาลจึงติดต่อประสานงานกับชุมชนซึ่งอาจเป็นเทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล ก็จะทำให้ชุมชนตื่นตัวขึ้นมารับผิดชอบดูแลพฤติกรรมของสมาชิกมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกที่เป็นเด็กและเยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับ สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม (2556:42) ได้วิจัยเรื่อง การจำแนก แก้ไข บำบัด พื้นฟูและติดตามเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่ระบบกระบวนการยุติธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาลยุติธรรม พบว่าสิทธิเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมจากข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจำแนก บำบัด แก้ไข และฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ศาลเยาวชนและครอบครัว หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมด้านเด็กและเยาวชนทุกฝ่ายจำเป็นต้องเคารพสิทธิและวางแผนปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับกระบวนการยุติธรรมที่ได้รับรองเป็นอย่างดีจากกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศ โดยมีการนำหลักสากลที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเด็กและเยาวชนมาใส่ไว้หลายประการ ซึ่งได้แก่ หลักประโยชน์สูงสุด (The Best Interest of the Child) หลักการมีส่วนร่วมของเด็กและการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participation) หลักความร่วมมืออย่างหนึ่งเดียวในการทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (Co-operation and Integration) หลักความหลากหลาย (Diversity) และหลักความเป็นมืออาชีพ (Professionalization)

3. ผลการทดลองใช้ยุทธศาสตร์ฯ พบว่า มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมและโครงการในแต่ละยุทธศาสตร์ ตามเกณฑ์ และผู้เข้าร่วมโครงการ มีความรู้และความพึงพอใจในระดับมากตามเกณฑ์ตัวชี้วัดของแต่ละยุทธศาสตร์ กลยุทธ์และโครงการอาจเป็นเพราะผู้ให้ข้อมูลที่หลากหลาย ทำให้ได้ยุทธศาสตร์พัฒนาการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดศาลเยาวชนและครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ที่มีแสดงผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างยุทธศาสตร์พัฒนาการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และติดตาม เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดศาลเยาวชนและครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ยุทธศาสตร์ฯ มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยยุทธศาสตร์พัฒนาการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และติดตาม เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ศาลเยาวชนและ

ครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 4.24 และความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก 4.22 และในแต่ละยุทธศาสตร์มีเป้าหมาย ตัวชี้วัด และโครงการที่สามารถปฏิบัติได้จริง อาทิเช่น ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างเสริมความรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด เป้าประสงค์ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด มีความรู้ในทางทฤษฎี ทักษะการดำเนินงานตามบทบาท ผู้วิจัยได้ดำเนิน โครงการการบังคับใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ. 2553 วัดดูประสงค์ 1) เพื่อให้บุคลากรในศาลเยาวชนและครอบครัวมีความรู้ความเข้าใจ พรบ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 2) เพื่อให้บุคลากรในศาลเยาวชนและครอบครัว สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ให้บริการประชาชนด้วยความรวดเร็ว มีคุณภาพและมาตรฐานและตรงตามเจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัวตาม พรบ. ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ผลที่ได้รับ ผู้เข้าร่วมโครงการร้อยละ 80 ขึ้นไป มีความรู้และการนำไปใช้ใน พรบ. และเจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัวตาม พรบ.ศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ซึ่งสอดคล้องกับศรดา สมพอง และคณะ (2551:33) ซึ่งให้เห็นข้อค้นพบเกี่ยวกับการใช้กระบวนการเชิงสมานฉันท์ พบว่ามี 3 ประเด็น ได้แก่ 1) รูปแบบและวิธีการจัดประชุมกลุ่ม ครอบครัวและชุมชน ในชั้นศาลรับฟ้องที่เหมาะสมกับบริบทของไทย ควรมีองค์ประกอบสำคัญ ที่จะขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จมี 6 ประการ ได้แก่ ประการที่ 1 ต้องกำหนดหลักเกณฑ์ ที่เป็นประโยชน์สำหรับเด็กและเยาวชน ประการที่ 2 การดำเนินการประชุมครอบครัว และชุมชนเพื่อหาแนวทางการบำบัด แก้ไข และป้องกันเด็กและเยาวชนให้เป็น คนดีและไม่หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำ ประการที่ 3 การพิจารณาสรุปการดำเนินงานลงนามในหนังสือข้อตกลงในศาล ประการที่ 4 การดำเนินงานตามข้อตกลง ประการที่ 5 การติดตามและประเมินผลในรูปของคณะกรรมการ และประการที่ 6 การลงประวัติอาชญากรรมเด็กและเยาวชนที่ปฏิบัติตามเงื่อนไขแล้ว 2) การกำหนด นโยบายในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่มีความชัดเจน เน้นปริมาณมากกว่า

คุณภาพ ขาดการติดตามประเมินผลข้อตกลงการดำเนินงานไม่ศักดิ์สิทธิ์ ขาดการประชาสัมพันธ์เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอและขาดความรู้ความเข้าใจเชิงปฏิบัติในแต่ละขั้นตอน จึงส่งผลให้ไม่ประสบความสำเร็จ และ 3) ต้องเน้นการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่และชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจ เจตคติที่ดีและทักษะในการดำเนินงานเพื่อใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อย่างต่อเนื่องและจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อับรามส (Abrams; 2005 : 1003 - 1004) ที่รายงานไว้ว่าการปฏิรูปกระบวนการปฏิบัติหรือพัฒนาให้เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ควรมีปฏิรูปกระบวนการบริหารของศาลเยาวชนและครอบครัวไปพร้อมกัน เช่นเดียวกันกับในรายงานการวิจัยของกองพัฒนาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด กรมคุมประพฤติ (2556 : 24) ยังเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรของศาลเยาวชนและครอบครัวเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม เทคนิคการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานวิชาการที่สอนเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้กระทำผิด เช่น วิชาจิตวิทยา พฤติกรรมศาสตร์และอาชญวิทยาเพื่อให้การปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานฟื้นฟูเด็กและเยาวชนมีประสิทธิภาพซึ่งถือว่ามีความสำคัญยิ่งต่อการบริหารนโยบายและการปฏิบัติของระบบกระบวนการยุติธรรม

4. ยุทธศาสตร์พัฒนาการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดศาลเยาวชนและครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยมากทุกด้าน ($\bar{X}$ 4.19) โดยแยกเป็นค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านความเป็นประโยชน์ $\bar{X}$ เท่ากับ 4.37 ด้านความเหมาะสม $\bar{X}$ เท่ากับ 4.18 ด้านความเป็นไปได้ $\bar{X}$ เท่ากับ 4.11 และด้านความมีคุณค่า $\bar{X}$ เท่ากับ 4.06 อาจเนื่องจากกระบวนการวิจัยที่ได้ศึกษาด้วยวิธีที่หลากหลายโดยศึกษาสภาพปัญหาการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดศาลเยาวชนและครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ทั้งการสอบถามสภาพปัญหาการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดศาลเยาวชนและครอบครัว ศึกษาพหุกรณี (Multi-case Studies) ศาลเยาวชนและครอบครัวดีเด่น วัดที่จัดอบรมเด็กและเยาวชนดีเด่น และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนดีเด่น การสร้างและพัฒนายุทธศาสตร์พัฒนาการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู

และติดตามเด็กและเยาวชน ที่กระทำความผิด ศาลเยาวชนและครอบครัวโดยใช้ จัดประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Expert Group Meeting) และประเมินความเหมาะสมและ ความเป็นได้ และดำเนินการทดลองใช้ยุทธศาสตร์พัฒนาการแก้ไข บำบัด พื้นฟู และ ติดตามเด็กและเยาวชน ที่กระทำความผิด ศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อเป็นการ ตรวจสอบถึงการปฏิบัติในสถานการณ์จริงซึ่งสอดคล้องกับกรมพินิจและคุ้มครอง เด็กและเยาวชน (2549:31) ได้วิจัยประเมินผลโครงการเรื่อง “การนำกระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยใช้กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน (Family and Community Group Conferencing) มาบังคับใช้ในประเทศไทย” โดยใช้รูปแบบ CIPP Model ของ Stufflebeam ซึ่งได้กำหนดวิธีการประเมินผลไว้ 4 ประการ ได้แก่ 1) การประเมินผลสภาวะแวดล้อม (Context) 2) การประเมินผลปัจจัยนำเข้า (Input) 3) การประเมินผลกระบวนการ (Process) และ 4) การประเมินผลผลิต (Product) ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ตำรวจ อัยการ ผู้พิพากษา ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ผู้ประสาน ผู้เข้าร่วมประชุมเห็นว่าการดำเนินงานโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยใช้กระบวนการประชุม กลุ่มครอบครัวและชุมชน การฝึกอบรมผู้ประสานการประชุม เป็นกระบวนการและ วิธีการที่มีประโยชน์มากเพราะเป็นวิธีการแก้ไขและพัฒนาเด็กและเยาวชนที่กระทำความ ผิดทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคมให้ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์พัฒนาการแก้ไข บำบัด พื้นฟู และติดตามเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิดศาลเยาวชนและครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนบน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 2 ประการคือ ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยและข้อเสนอ เน้นในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 จากผลการวิจัยระยะที่ 1 ปัญหาในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและติดตาม เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในศาลเยาวชนและครอบครัวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนบนอยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนั้นผู้วิจัยเสนอว่าศาลเยาวชนและครอบครัว และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการพัฒนาความรู้ และ

ทักษะในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด บุคลากรในหน่วยงานอย่างสม่ำเสมอ หน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวกับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว ควรมีการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ทั้งด้าน ความรู้ ทักษะในการปฏิบัติงาน การพัฒนาศักยภาพของผู้ปฏิบัติงาน เช่น การศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนทัศนะเพื่อเพิ่มพูนความรู้ประสบการณ์และทักษะในการทำงานให้มีความทันสมัยเหมาะสมกับสถานการณ์ เนื่องจากความรู้ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู มีความเกี่ยวข้องทั้งเชิงศาสตร์และศิลป์ คือเป็นความรู้ทางกฎหมาย จิตวิทยา พฤติกรรม ผู้ทำงานควรมีทักษะและต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้เหมาะสมกับบริบท สภาพปัญหาในแต่ละกรณีของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ซึ่งเกิดจากปัจจัยที่แตกต่างกันและต้องใช้กฎหมายและวิธีการปฏิบัติที่แตกต่างกันไป

1.2 จากผลการวิจัยระยะที่ 2 ได้ร่างยุทธศาสตร์ 4 ด้าน เป็นยุทธศาสตร์ที่ศาลเยาวชนและครอบครัว ขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ สามารถนำประเด็นต่างๆ ในยุทธศาสตร์ไปปรับใช้ตามจุดมุ่งหมายและตัวชี้วัด จัดทำเป็นโครงการต่างๆ ตามแผนยุทธศาสตร์ขององค์กรเพื่อที่จะรองรับตามเจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัวตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

1.3 จากผลการวิจัยระยะที่ 3 การทดลองใช้และการประเมินหลังการใช้ยุทธศาสตร์ มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ทุกด้านในระดับมาก ได้รับการประเมินความคิดเห็นด้านความรู้ และความพึงพอใจในระดับมาก และมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมโครงการครบจำนวนตามเกณฑ์ตัวชี้วัดในทุกยุทธศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยเสนอว่า ในการจัดโครงการและกิจกรรมของศาลเยาวชนและครอบครัวและเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกครั้ง ควรมีการประเมินผลในการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อที่จะนำผลที่ได้มาปรับปรุงและพัฒนาต่อยอดในการทำกิจกรรมโครงการในครั้งต่อไป ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน ผู้เข้ารับบริการ และ เป็นการพัฒนางาน และ บุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการทำงานและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม PAR (Participatory Action Research) ศาลเยาวชนและครอบครัว กับเครือข่ายชุมชนในการป้องกัน แก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และติดตามเด็กและเยาวชน เพื่อให้เกิดแนวทางความร่วมมือ จากเครือข่ายต่าง ๆ ร่วมกัน เพื่อป้องกันการกระทำผิดและลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำให้เป็นแนวปฏิบัติที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณศาลเยาวชนและครอบครัวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (ภาค 4) ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดหนองบัวลำภู ผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบ ผู้อำนวยการสถานพินิจฯ ผู้อำนวยการศาลเยาวชน และนักจิตวิทยา รวมถึงผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ วัด ศาลเยาวชนและชุมชนที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้ รวมถึงอาจารย์ที่ปรึกษา คณะกรรมการ และบุคคลที่ไม่ได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้ที่ให้ความสนใจและช่วยเหลือให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, กระทรวงยุติธรรม. (2556). การประเมินผลการนำนโยบายการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีไปปฏิบัติของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. กรุงเทพฯ : กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน.
- คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ. (2554). แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ. ศ. 2555-2559. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- วันชัย รุจนวงศ์ และคณะ. (2549). การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมเพื่อสังคม. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม.

วัชรภรณ์ พิมพ์จุฬา. (2547). ปัญหาบุคลากรและการดำเนินคดีเด็กและเยาวชน
ที่กระทำผิดของศาลเยาวชนและครอบครัว. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.

ศรุตฯ สมพงษ์ และคณะ. (2551). การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
สำหรับเด็กและเยาวชนในชั้นศาล. งานวิจัยสำนักงานกิจการยุติธรรมกรม
พินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม.

สถาบันวิจัย รพี พัฒนศักดิ์ ศาลยุติธรรม, สำนักงาน. (2556). การจำแนก แก้ไข
บำบัด ฟื้นฟูและติดตามเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม
ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาลยุติธรรม. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์
สำนักงานศาลยุติธรรม.

อภิรดี โพธิ์พร้อม. (2552). “การพัฒนาระบบการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน”
ใน 40 ปีสถาบันวิจัย รพี พัฒนศักดิ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.

-----.(2554). “การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนหนทาง
สู่ความเป็นธรรมทางสังคมอย่างยั่งยืน” ใน วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์.
กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.

Douglas E. Abrams. (2005). In “Legal Studies Research Paper Series Research
Paper No. 2006-14”. School of Law. U.S.A : University of Missouri
Columbia